

5. Дудик П.С. Синтаксис української мови / П.С. Дудик, Л.В. Прокопчук. – К.: Вид. центр «Академія», 2010. – 384 с.
6. Дудко І.В. Займенникове вираження категорії означеності-неозначеності в українській мові / І.В. Дудко. – К.: Довіра, 2011. – 232с.
7. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2001. – 662 с.
8. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові. – К.: Вища школа, 1986. – 168 с.
9. Иомдин Л. Л. Автоматическая обработка текста на естественном языке : модель согласования / Л. Л. Иомдин / Отв. ред. Ю. Д. Апресян, И. А. Большаков. – М. : Наука, 1990. – 168 с.
10. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови / Б. М. Кулик. – [вид. 2-е, перероб. і доп.]. – К. : Рад. шк., 1965. – Ч. 2 : Синтаксис. – 284 с.
11. Лукінова Т.Б. Числівники в слов'янських мовах: (порівняльно-історичний нарис) / Т.Б. Лукінова / НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні / — К. : Наукова думка, 2000. — 370 с.
12. Моренець В.В. Атрибутивні словосполучення в українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / В.В. Моренець. – К., 1963. – 406 с.
13. Ожоган В.М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови: [монографія] / В.М. Ожоган / НАН України. Інститут української мови. – К., 1997. – 231 с.
14. Попович Н.М. Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.М. Попович. – Чернівці, 2002. – 174 с.
15. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969. – 584 с.
16. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1972. – 516 с.
17. Удовиченко Г.М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові / Г.М. Удовиченко. – К., 1968. – 227 с.
18. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка / А.А. Шахматов. – 2-е изд. – Л.: Учпедгиз, 1941. – 620 с.

Стаття посвящена аналізу прономінативних словосочетаний с зависимым компонентом числительным и нумеральных словосочетаний с зависимым компонентом местоимением; выяснению функций местоименных слов в их составе.

Ключевые слова: местоименные словосочетания, числительные словосочетания, синтаксическая функция.

The article is dedicated to analysis of pronominate phrases with dependent component of numerals and numerate phrases with dependent component of pronouns; clarify the functions of pronouns in the phrases.

Key words: pronoun phrases, numerate phrases, syntactic function.

УДК 811.161.2'373.611

О. В. Дияк

ПАРАМЕТРИ СТРУКТУРИ ТА СЕМАНТИКИ СЛОВОТВІРНОГО ГНІЗДА З ВЕРШИНОЮ *НИКЕЛ'*

У статті проаналізовано формальну і семантичну структуру слів із коренем *нікел'*. Установлено структурно-семантичні відношення між словом-вершиною та похідними одиницями в словотвірних парадигмах, взаємозв'язки дериватів у словотвірних ланцюжках. Визначено продуктивність кореня *нікел'*.

Ключові слова: словотвірна гнізда (СГ), словотвірна парадигма (СП), словотвірний ланцюжок (СЛ), словотвірне значення (СЗ), слово-вершина, твірна основа, похідне слово.

Вивченню структури та семантики словотвірних гнізд (СГ) присвячено багато праць. Це насамперед праці українських мовознавців І.І. Ковалика, Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловської, В.І. Верещаки, М.П. Лесюка, В.В. Грещука, В.О. Горпинича, М.І. Голянич, Г.Я. Василевич, Н.Я. Тишківської, В.В. Березенка та ін. У русистичі цій проблемі чимало уваги приділяли О.М. Тихонов, В.В. Лопатін, О.С. Кубрякова, І.С. Улуханов, О.А. Земська, Ю.Л. Гінзбург, І.В. Альтман, О.І. Мойсєєв, О.Д. Зверев, В.Г. Головін, С.С. Белокриницька, Т.І. Плужникова, Л.П. Борисова, А.М. Боюн та ін.

Для української дериватології в дослідженні СГ характерний якісно новий етап – узагальнення результатів спостережень за СГ окремих коренів або цілих лексико-семантичних груп слів. Однією з форм такого узагальнення стало створення словотвірних гніздових словників [6; 10]. На часі створення такого гніздового словника, який зафіксує у відповідних гніздах словопороджувальну здатність усіх коренів, наявних в українській мові. Укладання повного гніздового словника можливе за умови побудови СГ ще не досліджених коренів. Саме цей чинник зумовив вибір об'єктом дослідження СГ із вершиною *нікел'*.

Словотвірна гнізда (СГ) у сучасній українській мові визначено як багаторівневу одиницю, що становить сукупність словотвірних ланцюжків (СЛ) (у синтагматичному плані) та парадигм (СП) (на парадигматичному рівні), об'єднання словотвірних типів і категорій [8,573]. Місце деривата в СГ визначає ступінь його похідності, тобто кількість словотвірних актів, що відділяють похідне від

вершини СГ, яка є основою кожного гнізда, центральним компонентом, від якого йдуть зв'язки (семантичні та формальні) до інших компонентів. Ураховуючи частиномовну належність похідних, у структурі СП виділяють блоки [1, 17] (часто їх називають зонами, підпарадигмами, малими парадигмами), які містять похідні тієї самої частини мови. Поняття блоку СП ґрунтується на спільності загальнокатегорійної семантики низки дериватів. Межі СГ рухомі: воно може поповнюватися новими словами, і, навпаки, слова в гнізді часто переміщуються з центру на периферію чи зовсім виходять з нього. Оскільки СГ перебуває постійно в русі, то в ньому може бути репрезентовано активну лексику, маловживані слова, застарілі слова, стилістично марковану лексику (нейтральні, книжні, розмовні, просторічні слова), термінологічні й нетермінологічні слова. [4, 36-37]. Побудова СГ ґрунтується на принципі ієрархії, тобто послідовного підпорядкування одних одиниць іншим. Компоненти СГ семантично і структурно залежать один від іншого [4, 36].

У словниковій літературі іменник *нікель* визначено як сріблясто-білий тугоплавкий метал, стійкий щодо дії води та повітря; шар цього металу на поверхні металевих виробів [7, V, 422]. Цей хімічний елемент пластичний і ковкий; реагує (під час нагрівання) з галогенами, розчиняється в азотній, соляній та сірчаній кислотах [9, II, 519]. Нікель дуже твердий, добре полірується, притягується магнітом. Він характеризується також високою корозійною стійкістю – стійкий в атмосфері, у воді, у лугах і деяких кислотах. Хімічна стійкість нікелю зумовлена його схильністю до утворення на поверхні окисних плівок, яким властива сильна захисна дія [2, 694]. У невеликій кількості нікель застосовується для покриття інших металів.

Дефініційний аналіз лексеми *нікель* дає змогу виокремити в її семантичній структурі такі компоненти значення, як 'метал', 'якість' ('твердий', 'притягується магнітом'), 'ступінь корозійної стійкості' ('стійкий щодо дії води та повітря'), 'хімічний елемент', 'органіка', 'придатний до оброблення' ('тугоплавкий', 'добре полірується'), 'вироби' ('лабораторний посуд'). Первинність однієї із семантичних ознак визначити важко, оскільки етимологія назви цього хімічного елемента пов'язана з легендами – первісно так називали „гнома, підземного духа” (що нібито заважав одержанню міді (нім. Kupfernickel, від Kupfer – мідь і Nickel – злий дух) [9, II, 519]).

СГ із вершиною *нікел'* за частиномовною належністю слова-вершини є субстантивним. Похідні, розташовуючись на трьох ступенях словотворення, формують віяльно-ланцюжковий структурний тип і нараховують 45 одиниць. За способом творення дериватів СГ із вершиною *нікел'* належить до мішаного типу.

I ступінь словотворення, що налічує 28 похідних, представлено трьома частиномовними блоками: субстантивним (11 одиниць – *нікелін*, *нікелат*, *нікеліт*, *ніхром*, *нікель-бор*, *нікельгексагідрит*, *нікель-залізо*, *нікель-кобальтин*, *нікель-магнетит*, *нікель-хром*, *феронікель*), ад'єктивним (16 одиниць – *нікелевий*, *нікелистий*, *нікелевмісний*, *нікелемідний*, *нікельарсенідний*, *нікельберилієвий*, *нікельводневий*, *нікельвольфрамовий*, *нікелькадмієвий*, *нікелькобальтовий*, *нікельмарганцевий*, *нікельмідний*, *нікельмолібденовий*, *нікельцинковий*, *нікелькобальтовмісний*, *нікельпере-робний*), дієслівним (1 одиниця – *нікелювати*).

Похідні II ступеня словотворення (14 дериватів) об'єднано в субстантивний (2 одиниці – *нікелювальник*, *нікелювання*), ад'єктивний (9 одиниць – *нікеліновий*, *нікелювальний*, *ніхромовий*, *нікелево-кадмієвий*, *нікелево-мідний*, *нікелево-арсеновий*, *нікелево-сурм'яний*, *нікелюваний*, *нікельхромистий*) та дієслівний (3 одиниці – *нікелюватися*, *віднікелювати*, *понікелювати*) блоки.

III ступінь похідності характеризується наявністю іменника *нікелювальниця* та ад'єктивів *віднікелюваний*, *понікелюваний*.

СГ із вершиною *нікел'* становлять 37 СЛ на синтагматичному рівні та 9 СП – на парадигматичному. Довжина СЛ сягає від 2 до 4 дериватів, а найчисленнішою СП є іменникова парадигма, що об'єднує похідні I ступеня словотворення з коренем *нікел-* (*нікел'-*). Деривати субстантивного блоку I ступеня словотворення характеризуються тим, що корінь *нікел-* у їхньому складі вжито тільки з прямим значенням і виражає інтегральні семи 'метал', 'хімічний елемент' ('органіка'), 'сплав'.

До різних словотвірних типів однієї словотвірної категорії із загальним словотвірним значенням (СЗ) речовини належать іменники *нікелін*, *нікелат*, *нікеліт*, що утворилися суфіксальним способом від іменника-вершини *нікель*, пор.: *нікель* + *-ін* > *нікелін*; *нікель* + *-ат* > *нікелат*; *нікель* + *-іт* > *нікеліт*. Корінь *нікел'* у їхньому складі актуалізує семантичні ознаки 'хімічний елемент' ('органіка') і 'метал' твірного іменника *нікель*. У цій групі іменників тільки мотиват *нікелін* утворив словотвірну пару з похідним ад'єктивного блоку II ступеня словотворення *нікеліновий*, який постав суфіксальним способом. Він належить до словотвірного типу з суфіксом *-ов-* і виражає загальне СЗ стосунку до матеріалу.

Іншу групу дериватів субстантивного блоку становлять похідні *ніхром*, *нікель-бор*, *нікель-залізо*, *нікель-хром*, *нікельгексагідрит*, *нікель-кобальтин*, *нікель-магнетит*, *феронікель*, що виражають СЗ „речовина, одним з елементів якої є нікель”. Вони вмотивовані інтегральними семантичними ознаками ‘метал’ (експліцитна сема ‘сплав’), ‘хімічний елемент’ (‘органіка’) та ‘ступінь корозійної стійкості’ (імпліцитна сема ‘стійкий до дії води й повітря’). Ці композити становлять інтерес із погляду їх будови: іменник *ніхром* утворився способом телескопії – поєднанням усіченої іменникової основи *ні-* (від *нікель*) та слова *хром*; дериват *феронікель* постав унаслідок складання усіченої іменникової основи іншомовного походження *фер-* та твірної основи *нікел’-* за допомогою інтерфікса *-o-*; а юкстапозити *нікель-бор*, *нікель-залізо*, *нікель-кобальтин*, *нікель-магнетит*, *нікель-хром*, *нікельгексагідрит* є наслідком словоскладання без сполучних голосних.

З-поміж компонентів цієї групи реалізували свій словотвірний потенціал у похідних наступного такту іменники *ніхром* та *нікель-хром*. Відсубстантивний дериват *ніхромовий*, що постав за допомогою суфікса *-ов-*, виражає СЗ „виготовлений із сплаву, названого основою твірною іменника”, а прикметник *нікельхромистий* належить до словотвірного типу із суфіксом *-ист-*, який надає мотиву СЗ „надмірного вияву ознаки”.

Отже, субстантивний блок іменникової СП кореня *нікел’-* містить прості та складні деривати з речовинним значенням, з-поміж яких лише три іменники стали твірною основою для відносних прикметників – мотивів II ступеня словотворення. В усіх субстантивних похідних корінь *нікел’-* репрезентує ядрну семантичну ознаку ‘метал’ (‘органіка’).

Ад’єктивний блок I ступеня словотворення представлений як простими дериватами, так і композитами. Десубстантивні *нікелевий*, що утворився від основи *нікел-* за участю суфікса *-ев-*, виражає загальне СЗ стосунку до матеріалу. СУМ визначає цей номінат як „прикметник до *нікель* // який містить у собі нікель // зроблений із нікелю або покритий ним” [7, V, 422], тобто семантичними мотиваторами прикметника *нікелевий* виступають семантичні ознаки ‘метал’, ‘придатний до оброблення’ та ‘ступінь корозійної стійкості’ твірною іменника.

Прикметник *нікелевий* став вершиною підгнізда, до складу якого входять похідні ад’єктивні деривати II ступеня словотворення з твірною основою *нікелев-нікелево-арсеновий*, *нікелево-кадмієвий*, *нікелево-мідний*, *нікелево-сурм’яний*, які утворилися способом основоскладання. Вони репрезентують сему ‘який містить у собі нікель’ твірною прикметника, тобто вмотивовані семантичною ознакою ‘метал’ іменника *нікель*. За суфіксальними формантами другої основи ці композити належать до різних словотвірних типів: 1) із суфіксом *-н-* (*нікелево-мідний*); 2) із суфіксом *-ов-* (*нікелево-арсеновий*); 3) із суфіксом *-ев-(-ев-)* (*нікелево-кадмієвий*); 4) із суфіксом *-ян-* (*нікелево-сурм’яний*).

Словотвірну категорію із СЗ „надмірний вияв ознаки” становить похідний прикметник *нікелистий*, утворений суфіксальним способом (формант *-ист-*). Іменниковий корінь *нікел’-* у його структурі вмотивований семантичним множителем ‘хімічний елемент’ слова-вершини *нікел’-*.

Композитний дериват *нікелевмісний* формує словотвірну категорію із словотвірним значенням „який містить нікель як складову частину”. Він утворився від субстантивної основи *нікел-*, що виражає семи ‘хімічний елемент’ та ‘метал’, суфіксально-складним способом і співвідноситься з дієслівним словосполученням *вміщувати нікель*, пор.: *нікель вміщувати* + *-н-(-ий)* > *нікелевмісний*. До іншого дериваційного типу цієї словотвірної категорії належить триосновний композит *нікелькобальтовмісний*, твірна іменникова основа *нікел’-* у складі якого актуалізує семантичну ознаку ‘метал’.

Загальне СЗ стосунку виражає складний прикметник *нікельпереробний*, що утворився суфіксально-складним способом і співвідноситься з дієслівним словосполученням *переробляти нікель*. Іменниковий корінь *нікел’-* умотивований інтегральними семантичними ознаками ‘метал’ і ‘придатний до оброблення’ слова-вершини СГ *нікель*.

Велику групу в ад’єктивному блоці I ступеня деривації становлять похідні прикметники *нікелемідний*, *нікельарсенідний*, *нікельберилієвий*, *нікельводневий*, *нікельвольфрамівий*, *нікелькадмієвий*, *нікелькобальтовий*, *нікельмарганцевий*, *нікельмідний*, *нікельмолібденовий*, *нікельцинковий*, які належать до словотвірної категорії із значенням „який входить до складу сполуки як рівноправний елемент”. Вони постали способом словоскладання (крім деривата *нікелемідний*, що утворився внаслідок основоскладання за допомогою інтерфікса *-e-*), а іменниковий компонент *нікель* функціонує із своїм прямим значенням – „сріблясто-білий тугоплавкий метал, стійкий щодо дії води та повітря” [7, V, 422], тобто він актуалізує семантичні ознаки ‘метал’, ‘придатний до оброблення’ та ‘ступінь корозійної стійкості’ вершинного слова *нікель*. Юкстапозити представляють словотвірні типи з суфіксами *-ов-* (*нікельвольфрамівий*, *нікелькобальтовий*, *нікельмолібденовий*, *нікельцинковий*),

-ев-(-ев-) (*нікельберилієвий, нікельводневий, нікелькадмієвий, нікельмарганцевий*) та -н (*нікельарсенідний, нікельмідний*).

Отже, ад'єктивний блок СП іменника *нікель* представлено простими та складними дериватами (переважна більшість з яких не стала мотиваторами), субстантивний корінь *нікел'*- у їхньому складі вжито в прямому значенні, тобто він актуалізує ядерні семи 'виготовлений із нікелю', 'який містить нікель як складову частину' та ін.

Дієслівний блок іменникової СПіз коренем *нікел'*- репрезентує лексичний дериват *нікелювати*, який утворився за допомогою іменникового кореня *нікел'*- та суфікса *-юва-*, він, виражаючи номінативне значення „покривати металеву поверхню тонким шаром нікелю” [7,V, 422], актуалізує СЗ „діяти речовиною, що названа основою твірного іменника”, тобто семантичними ознаками до нього виступають інтегральні семи 'метал' і 'ступінь корозійної стійкості'. Десубстантивні *нікелювати* є вершиною мікрогніздау складі СГіз вершиною *нікел'*-, яке налічує 7 похідних, що є дериватами II ступеня словотворення й об'єднуються в субстантивний, ад'єктивний та вербативний частиномовні блоки.

Субстантивний блок дієслівної парадигми характеризується наявністю похідних *нікелювальник* та *нікелювання*, які формують різні словотвірні категорії. Іменник *нікелювальник* становить словотвірну категорію із СЗ „особа за видом діяльності” і означає „робітника, що нікелює що-небудь” [7,V, 422]. У сучасній українській мові аналізований дериват є двомотивованим: він умотивований дієсловом *нікелювати* й прикметником *нікелювальний*, пор.: *нікелюва-* + *-льник* > *нікелювальник*; *нікелювальн-* + *-ик* > *нікелювальник*. Семантичними мотиваторами іменника *нікелювальник* виступають ядерна сема 'метал' та імпліцитна – 'придатний до оброблення' твірного дієслова.

Іменник *нікелювальник* становить корелятивну пару з мотивом *нікелювальниця*, що є виразником III ступеня словотворення. Десубстантив назви особи жіночої статі *нікелювальниця*, який утворився за допомогою суфікса *-иц'*- від основи іменника чоловічого роду *нікелювальник*, зберігає семантику мотиватора.

СЗ „опредметнена дія” репрезентує похідний віддієслівний іменник *нікелювання*, який утворився за допомогою суфікса *-нн'*- і вмотивований семантичним множителем 'метал' твірного деривата.

Ад'єктивний блок дієслівної парадигми з коренем *нікелюва-* об'єднує деривати *нікелювальний* та *нікельований*. Відносний прикметник *нікелювальний*, який утворився за допомогою суфіксального форманта *-льн-* від дієслова *нікелювати*, виражає СЗ „призначений для того, що називає твірна основа”, тобто мотиваційною для нього виступає семантична ознака 'метал', що актуалізує, зокрема, імпліцитні семи 'ступінь корозійної стійкості' та 'придатний для оброблення' слова-вершини СГ *нікел'*-.

Пасивний дієприкметник *нікельований*, що утворився суфіксальним способом, становить „ознаку предмета за дією, названою основою твірного дієслова” й означає „покритий шаром нікелю” [7,V, 422], а корінь *нікел'*- у його складі вмотивовано семантичною ознакою 'метал' вершини СГ.

Дієслівний блок аналізованої дієслівної СП представлено постфіксальним девербативом *нікелюватися* та префіксальними похідними *віднікелювати*, *понікелювати*. Спосіб постфіксації, що полягає в приєднанні постфікса *-ся* до твірної основи, властивий тільки дієслівному словотворенню. У віддієслівному словотворенні *-ся* має самостійний характер, який виявляється в тому, що дієслово набуває нового лексичного значення або відтінку в значенні, а також під час перетворення особових неперехідних дієслів у безособові [5, 241]. Дієслово *нікелюватися* завдяки афіксу *-ся* набуває значення безособового і репрезентує СЗ „покриватися тим, що називає твірна основа іменника”.

До словотвірного типу із префіксом *від-* словотвірної категорії із значенням „інтенсивно, повністю, до кінця виконати дію, що названа твірним дієсловом” [3, 364] належить дериват *віднікелювати*, а девербатив *понікелювати*, який становить словотвірний тип із префіксом *по-*, виражає словотвірне значення „виконати (довести до результату) дію, що названа твірним дієсловом” [3, 367]. Семантичними мотиваторами похідних *віднікелювати*, *понікелювати* виступають семи 'метал', 'ступінь корозійної стійкості', 'придатний для оброблення' опосередкованого твірного іменника *нікель*.

Словотвірні потенції в похідних наступного такту реалізували префіксальні деривати *віднікелювати*, *понікелювати*. Від них на III ступені словотворення утворилися ад'єктивні деривати *віднікельований*, *понікельований*, які, зберігаючи семантику твірного дієслова, виражають словотвірне значення „ознака предмета за дією, названого основою твірного дієслова” і належать до словотвірного типу із суфіксом *-н-*. Твірні й похідні пов'язані транспозиційними відношеннями.

Віддієслівні похідні, утворюючись суфіксальним, префіксальним та постфіксальним способом, репрезентують інтегральні компоненти значення 'метал', 'ступінь корозійної стійкості', 'придатний для оброблення' твірного деривата *нікелювати*.

Отже, СГ із вершиною *нікел'*- характеризується наявністю афіксальних дериватів та композитних похідних, які, об'єднуючись у словотвірні пари і словотвірні ланцюжки, формують віяльно-ланцюжковий структурний тип гнізда. Найбільший словотвірний потенціал виявляє дериват *нікелювати*, репрезентований похідними II і III ступенів словотворення. Формально-семантичну організацію аналізованого СГ зумовлено нерозгалуженою семантичною структурою слова-вершини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василевич А.Я. Словообразовательные гнезда корней слов со значение мышления в современном украинском языке: Дис. канд. филол. наук: 10.02.02 / А.Я. Василевич. – Запорожье, 1984. – 201 с.
2. Глинка Н.Л. Общая химия / Под. ред. В.А. Рабиновича. – Ленинград: Химия, 1979. – 720 с.
3. Русская грамматика. – Ч. I. – М.: Наука, 1980.
4. Тихонов А.Н. Словообразовательный словарь русского языка: У 2-х тт. / А.Н. Тихонов – М.: Русский язык, 1985. – Т.1. – С. 36-50.
5. Украинская грамматика / Русановский В.М., Жовтобрюх М.А., Городенская Е.Г., Грищенко А.А. – К.: Наук.думка, 1986. – 360 с.
6. Карпіловська Є.А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями / Є.А. Карпіловська – К.: Укр. енциклопедія, 2002. – 912 с.
7. Словник української мови: У 11-ти тт. – К.: Наук. думка, 1970 – 1980.
8. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
9. Український радянський енциклопедичний словник: У 3-х тт. – К.: Головна редакція УРЕ, 1986 – 1987.
10. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови: 15600 слів у складі 127 гнізд / Уклад.: Н.Ф. Клименко та ін. – К.: Наук. думка, 2005. – 264 с.

В статье анализируется формальная и семантическая структура слов с корнем *нікел'*. Установлены структурно-семантические отношения между словом-вершиной и производными единицами в словообразовательных парадигмах, взаимосвязи дериватов в словообразовательных цепочках. Определена продуктивность корня *нікел'*.

Ключевые слова: словообразовательное гнездо, словообразовательная парадигма, словообразовательная цепочка, словообразовательное значение, слово-вершина, производящая основа, производное слово.

The article analyses the formal and semantic structure of word with root *нікел'*. It is characterised the structural-semantic relations between the top and the units of word-formative paradigms, interrelations of derivatives in word-formative chains. It is also defined the degrees of root productivity *нікел'*.

Key words: a word-formative jack, a word-formative paradigm, a word-formative chain, word-formative value, the word-top, the making basis, a derivative word.

УДК 801.314.2 : 003.32 : 81 – 139

Г. В. Карнаух

ВЕЛИКА І МАЛА ЛІТЕРИ ЯК ЗАСІБ РОЗРІЗНЕННЯ НЕОДНОЗНАЧНИХ СЛОВОФОРМ ПРИ АВТОМАТИЧНІЙ ДИЗАМБІГУАЦІЇ

У статті порушено питання зняття граматичної неоднозначності словоформ в системах автоматичної обробки текстів. Запропоновано алгоритм ідентифікації словоформ, які можуть позначати і власні, і загальні назви. Виявлено специфіку роботи алгоритму в текстах художнього стилю.

Ключові слова: граматична неоднозначність словоформ, омоніми, дизамбігуація (зняття неоднозначності словоформ), алгоритм, власна назва, загальна назва, граматичне значення, морфологічний аналіз, лінгвістичний процесор.

Бурхливий розвиток інформаційного суспільства зумовлює необхідність якісно нових засобів опрацювання інформації, які розвиваються, насамперед, у напрямі інтелектуалізації. Принципово нові можливості комп'ютерів і мереж вимагають розробки нових або вдосконалення вже наявних систем автоматичного аналізу тексту. Особливого значення при цьому набуває проблема автоматичного усунення граматичної неоднозначності словоформ, яка на сучасному етапі розвитку корпусної лінгвістики потребує нагального розв'язання, оскільки пов'язана з питанням автоматизованого маркування корпусів. Виникає необхідність створення ефективних методик у контексті сучасного стану лінгвістичних знань та комп'ютерних технологій [3].